

ELS LLOBET DE SANT ISCLE DE LES FEIXES: CINC SEGLES DE VIDA CAMPEROLA A COLLSEROLA (segles XIV-XVIII)

Miquel Sánchez i González

Introducció

El repoblament postsarraí del Vallès al llarg del segle X, especialment a la banda de Reixac, Montcada, Cerdanyola i Sant Cugat, és més intens als llocs de muntanya que a la plana. Collserola és ocupada per aquests nous pobladors i tot un reguitzell de noves formes de vida tenen lloc en aquestes terres.

La selecció pagesa del lloc o l'àrea de conreu on assentar-se és seguida de la selecció de l'àrea de residència; a continuació ve l'establiment d'una sèrie de llocs d'oració i de control territorial, coneguts primer com a temples i després com a parròquies. En podem esmentar els següents: Sant Cebrià d'Aiguallonga (940), Santa Maria de Vallvidrera (985), Santa Maria de Gausac (986), Sant Vicenç del Bosc (986), Sant Iscle de les Feixes (995), Sant Medir (1024), Santa Creu d'Olorda (1032) i Sant Martí de Cerdanyola (1042). *L'ora et labora* era un missatge tan viu com el vell hàbit romà de menjar pa i beure vi.

La principal necessitat pagesa a cobrir era la d'assegurar-se la reproducció. El pagès havia de produir els queviures necessaris per alimentar-se ell i la seva família. El menjar ha estat, de sempre, una necessitat vital diària. Pot semblar una obvietat recordar-ho aquí, però cal fer-ho perquè sovint aquesta tasca fonamental de la societat camperola és oblidada o manipulada. Calia treballar i menjar, per assegurar la supervivència de l'assentament familiar. Després, aportar un excedent a la comunitat per tal d'assegurar llur control. El pagès forma part del grup de població que treballa per menjar. Monjos, senyors feudals, reis, etc., formen part del grup de gent que menja sense treballar o, dit d'una altra forma, que necessita la formació d'un excedent de productes alimentaris per alimentar-se ells, dedicats a altres tasques pretesament més importants i nobles, que els alliberen de la necessitat del treball físic. Les relacions socioeconòmiques o de producció, així organitzades, fan que la comunitat rural, la comunitat dels camperols o treballadors del camp, ocupi l'esglaó més baix dins de l'estructura del poder social, econòmic i polític.

Aquest "des-ordre", com l'anomena el professor Miquel Barceló, aquesta societat desigual i injusta, fa que uns, la majoria, aportin llur treball per a la creació d'excedents, per a l'assoliment de riquesa, mentre que d'altres, una minoria, s'apropiïn d'aquest excedent en benefici propi i, situats damunt la piràmide de poder, exerceixin el paper d'escollits per dirigir i tutelar aquest desordre o nou ordre social, imposat, evidentment, per ells mateixos. L'organització o "reorganització" de l'espai rural és una manifestació autoritària de l'organització de la producció per part dels poders feudals, així com del "control i domini del grup camperol". Això esdevindria el que més acuradament ha estat definit com a feudalisme i règim senyorial. I, com assenyala Carme Batlle,¹ per a més inri, es predicava als camperols que aquest ordenament era de naturalesa divina i que qüestionar-lo era pecat.

En aquest context té lloc el repoblament postsarraí, i el territori que avui coneixem com a Cerdanyola, ara oficialment Cerdanyola del Vallès, sorgeix a mitjan segle X a les pàgines de la documentació històrica. Aquest territori, dotat per aquells primers pagesos establerts a la contrada d'uns signes d'identitat propis, té els assentaments

més primerencs en dos focus de la serra de Collserola, l'indret de les Feixes i l'indret de Valldaura i Sant Martí. No és pas casual, doncs, que a la selecció d'aquestes dues àrees com a indrets de conreu agrícola i ramader els acompanyés l'assentament dels primers estatges coneguts i de les dues primeres esglésies locals, la de Sant Iscle i Santa Victòria, de les Feixes, i la de Sant Martí de Cerdanyola.

Les Feixes és un territori bàsicament muntanyenc dins de Collserola, repartit avui entre els termes municipals de Cerdanyola i Montcada i Reixac. Manté una doble divisió, la parroquial o d'església i la civil o feudal. El pagès medieval, fixat sempre al seu territori, és anomenat aquí "pagès de la parròquia de Sant Iscle, del terme de Montcada" o "pagès de la parròquia de Sant Iscle, del terme de Cerdanyola" —o del castell de Sant Marçal—. L'especialització econòmica de les Feixes destaca per l'adaptació al terreny, és a dir, a la muntanya i al bosc, per una part, amb una ramaderia apreciable; i a l'aprofitament de l'aigua al pla, als llocs de Canaletes, Porcià i Camprodró, amb l'establiment de diversos molins hidràulics.

Una de les famílies establertes a la contrada de les Feixes va ser la dels Llobet, la qual he triat per il·lustrar històricament aquest exemple de vida camperola a Collserola, aprofitant l'avinentsa que s'ha celebrat, el 1995, el mil·lenari de Sant Iscle. Evidentment, podria haver escollit qualsevol altra família de les Feixes, com la dels Ferrer, els Tiana, els Coll o els Llorens, a través de les quals hauria arribat a similars conclusions. Els arxius documentals són tan rics en dades d'aquestes famílies i d'aquest indret que, amb qualsevol tria acurada, hom pot bastir l'edifici històric dels assentaments rurals a la contrada de les Feixes, tot i tenir present que la documentació disponible, sobretot per a l'edat mitjana, quant a cartularis i arxius oficials, era més útil als grups de poder que als sectors socials més deprimits, com els camperols.²

El mas Llobet de Sant Iscle: definició i economia

El primer Llobet documentat de Sant Iscle ha estat Bernat Llobet, el qual l'any 1300 surt esmentat en una àpoca de venda d'ordi entre dos pagesos de Cerdanyola.³ Entre Bernat i Joan, el segon Llobet localitzat als documents, hi ha una mancança documental de 139 anys que no hem pogut omplir. Potser amb noves recerques, hom podrà localitzar algun dels Llobet que ara ens falta.

En aquesta època, quan el feudalisme es trobava sòlidament vertebat i els pagesos locals començaven a organitzar-se a través del *comú*, per defensar-se de les exaccions i abusos imposats per llurs senyors, trobem la família Llobet assentada a les Feixes. Al segle XIV, a les Feixes del terme de Cerdanyola, al costat del mas Llobet, hi havia establerts uns altres vuit masos. Eren els següents: Feixes (1144), Palau (1284), Oriol Jussà (1293), Verdaguer o Oriol Sobirà (1299), Sany (1299), Ventura (1299), Fàbrega (1300) i Rosset (1367).

Les terres i la casa on els Llobet van viure i van treballar com a pagesos van ser conegudes a la contrada sota el nom de mas Llobet, nom que es va mantenir viu des del segle XIII fins el XVIII, el qual tenia els següents afrontacions:⁴ a llevant, amb la coma Ollera i l'honor del mas de Vallgontera (any 1546) o amb un pou i un erm o bosc que

fou del mas Oriol Sobirà (any 1675); a migdia, amb l'honor de Vallgontera (1546) o amb colls, terres i boscos del Monestir de la Vall d'Hebron i amb terres boscanes del mas Riera fins a un collet (1675); a ponent, amb l'honor del mas Sany, que tenia Antoni Canals, fins a la serra (1546) o amb terres boscanes d'en Coll, el camí ral de Cerdanyola a Horta i la Pedra Piula o Perapiula (1675); a tramuntana, amb l'honor del mas Morera (1546) o amb terres boscanes d'en Cuyàs, dels masos Coll i Oliver, de la torre de Canaletes i amb el puig de Guàrdia (1675).

Amb aquestes afrontacions, sembla que el mas Llobet, integrat dins del mas Codina a partir del segle XVIII i, per tant, avui desaparegut, estava situat al mateix indret on ara hi ha can Codina. Destaca el seu caràcter boscà, dins de Collserola, envoltat de serres i turons i amb diverses terres de conreu mercès a la llenca quaternària que, per Canaletes, s'endinsa vers migdia dins de Collserola. Un altre tret que cal destacar és que can Llobet es trobava al límit parroquial de ponent de Sant Iscle, confrontant amb terres dels masos Coll i Oliver, pertanyents ambdós a l'altra parròquia local, la de Sant Martí.

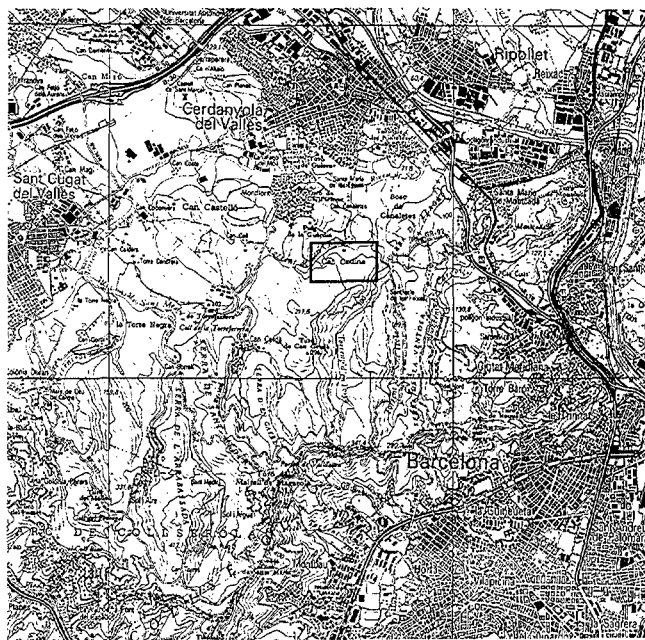
El mas havia de ser una unitat autosuficient. Així estava concebut, tant als temps medievals com als moderns. Com més autàrquic fos, més fàcil li seria garantir la seva continuïtat. Segons Carme Batlle, "l'objectiu primer era l'autoabastament, essent el conreu de blats i vinya el prioritari, a més dels productes dels horts". Això explica que "la producció de forment era la gran preocupació dels camperols medievals, perquè el pa constituïa la base de l'alimentació".⁵

Segons diferents documents, hem vist que els productes d'interès i els conreus practicats en aquesta casa eren els següents: blat segolós i ordi (any 1580); vinya, avellaners, oliveres, llenya, bruc i arboç (any 1581); oliverar (camp de les Oliveres, 1602); i 50 % de bosc, 35 % d'erms, 7 % de blat, 2 % de vinya i 0,6 % de regadiu (any 1770).

Les referències dels segles XVI i XVII corresponen exclusivament al mas Llobet, mentre que la del XVIII es refereix al mas Codina, unió dels masos Llobet, Cuiàs i Oriol. Destaca el caràcter boscà de la finca, escampada pels turons de Collserola, amb un mínim conreu agrícola a les terres obertes, especialment a la llenca que des del torrent de Valldaura davalla vers Canaletes, on trobem, l'any 1770, 47 quarteres de terres dedicades al blat, 15 quarteres a vinya i 4 a regadiu.

Quant a la vinya i la seva expansió al Vallès entre les acaballes del segle XVII i el començament del XVIII,⁶ cal dir que el predomini del caràcter boscà i cerealístic de la masia Llobet es manté per damunt de qualsevol canvi d'orientació en el mercat agrícola. A diferència del que va succeir en altres masos de les Feixes, com ara can Catà i la torre de na Joana, can Llobet no va desenvolupar una política de contractes de rabassa morta. En els anys que ho feien la torre Joana (1780-82) i can Catà (1816-38), el mas Llobet era propietat dels jesuïtes, i els Llobet supervivents ja hi vivien com a treballadors.

O sigui que, a l'època de màxima activitat en l'establiment de terres per la rompuda d'erms o de boscos, que a les Feixes va tenir lloc a les acaballes del XVI, especialment entre els anys 1583-94, no hem trobat cap activitat en aquest

Situació de can Codina al Collserola, entre Cerdanyola i Barcelona.

sentit dins de la finca Llobet. Sembla com si l'artigatge i la rabassa morta fossin possibilitats de desenvolupament econòmic no emprades pels diferents hereus Llobet.

Els Llobet, pagesos emfiteutes

Els Llobet, com tants d'altres, eren pagesos de remença que, ran de la Sentència de Guadalupe, esdevenen pagesos emfiteutes, o sigui, que disposen del domini útil de la terra, mentre que el domini directe o eminent el té el senyor. Això volia dir que la terra era alou del senyor del terme. En la terminologia de l'època, el pagès emfiteuta era un *home propi, soliu i afocat* del senyor directe, obligat a reconèixer l'existència d'un senyor damunt seu i a pagar-li anualment un cens emfitèutic.

A Cerdanyola, la jurisdicció del terme havia estat fortament disputada al senyor del Castell de Sant Marçal, unes vegades per part de l'arquebisbe de Tarragona i d'altres per l'abat del Monestir de Sant Cugat o per la Corona comtal mateix. Els Llobet figuraven sempre al front del seu mas i en cap moment no hem trobat que possessin l'heretat en règim de masoveria. Se succeïen de pares a fills, segons la institució de l'hereu únic, sense cap daltabaix, en aquesta etapa, com ara un desheretament, la mort prematura de l'hereu, etc.

De mica en mica, gairebé imperceptiblement, es va produint el procés de transformació segons el qual el vell pagès de remença esdevé el cap i casal d'una nissaga familiar propietària (d'ús) del seu mas i de les terres de conreu. Aquest ha estat un fenomen característic del camp català entre els segles XV i XVII. Com diu Rosa Congost, "durant el segle XVIII era clar que el domini útil pertanyia a la categoria dels drets de propietat que permetien aprofitar-se del treball dels altres", ja que "el propietari del domini útil tenia, quantitativament i qualitativament, més drets en propietat sobre una parcel·la de terra determinada que no el senyor directe d'aquella parcel·la".⁷

Els Llobet del segle XV són pagesos de remença que, al mateix temps que llurs veïns de Cerdanyola i de Sant Iscle, aconsegueixen alliberar-se dels *mals usos* abans del 1441, una vintena d'anys abans de les Guerres de Remença, segurament com a resultat de la llarga lluita protagonitzada des del segle anterior, amb enfrontaments constants amb la família Marimon, els senyors del castell termenal de Cerdanyola, i mitjançant el corresponent pagament de la redempció al senyor termenal.⁸ En aquest segle, hem de deixar constància de tres generacions de Llobet, Joan, Salvador i Joan, de les quals destaquen el manteniment del mas i la política de matrimonis de cara a engrandir la finca i a deixar ben col·locades les filles segones. Salvador Llobet, hereu, es va casar l'any 1487 amb Rafaela, vídua, la qual en primeres noces havia estat esposa de Miquel Llorens, també de Sant Iscle. Dues filles de Salvador es van casar amb pagesos procedents de Riells i de Castellbisbal.

Com molts de llurs veïns, paguen uns censos mínims a llurs senyors i, a partir del segle XVI, començaran a exercir de propietaris de la terra, amb totes les limitacions pròpies de l'emfiteusi que es vulgui, però amb la llibertat d'alienar, llogar i establir llur patrimoni. Els Llobet formaven part del grup selecte de famílies rurals de les Feixes i aquest fet resta palès en la possessió del mas enfront d'un grup de treballadors cada cop més nombrós sense terres pròpies, com ara els bracers, els criats i els mossos.

Aquesta etapa de creixement camperol, pròpia de bona part de la pagesia catalana del segle XVI, no es manifestarà de cap forma espectacular dins la família Llobet, que malviu llogant algunes peces de la seva finca i retardant el pagament d'algunes de les compres més necessàries per a llur subsistència. Tanmateix, assaja al llarg del segle XVI diverses possibilitats d'explotació ramadera, aprofitant els recursos del bosc, que tampoc no l'enriquiran.

Poca constància documental hi ha als capbreus disponibles del Castell de Sant Marçal sobre els censos imposats a les masies de les Feixes. Tan sols que, segons el capbreu de 1546, Joan Llobet pagava un cens de 13 sous, per Sant Joan, per una peça de terra situada a la Perapiula, però res més pel mas Llobet i per les seves terres. Això era així perquè el mas Llobet, igual que d'altres de propers com ara el mas Parres i el mas Oriol, eren sota el domini directe del Monestir de Sant Cugat. Eren alou i senyoria del prior i sagristà major de Sant Cugat. El senyor del castell només exercia la jurisdicció feudal del terme, però no pas la senyoria directa.

Una anàlisi de les variacions del cens que pagava el mas Llobet al Monestir de Sant Cugat, amb la seva paulatina transformació de cens en producte a cens en diners, ens ajudarà a entendre les necessitats dineràries d'aquestes institucions senyoriales absentistes.⁹

Fins a l'any 1676, el mas Llobet pagava un cens de 2 sous, 10 quarteres de blat i dos parells de gallines. A partir de 1676, el Col·legi de Betlem, dels jesuïtes, esdevé el nou propietari del mas Llobet i aquest ha de pagar, a més del cens, l'amortització corresponent, segons la llei que gravava així els patrimonis dits "de mà morta", els quals, com que no podien ser alienats, deixaven de pagar els lluïsmes als senyors directes. L'amortització fixada fou de 2 lliures anuals.

A partir de 1686, els censos i l'amortització pagats eren de 17 lliures i 4 sous, a més de les 10 quarteres de blat i els dos parells de gallines. Els 2 sous normals fins el 1676 havien estat multiplicats per 172. L'any 1690 es van transformar en diners els censos de blat i les gallines, a raó de 2 lliures i 3 sous per les 10 quarteres de blat i una lliura per les quatre gallines. De tot això en resulta un únic cens de 20 lliures, 7 sous i 4 diners. Cap cens en producte, ja.

Finalment, l'any 1741 el mas Parres fou afegit al mas Llobet. Tenia un cens d'una lliura i 16 sous i una amortització de 3 lliures, amb un total de 4 lliures i 16 sous. El total dels masos Llobet i Parres aplegats donava un cens global de 25 lliures, 3 sous i 4 diners anuals.

La família: generacions, fills, vídues i exogàmia

Al llarg de més de tres segles, entre els anys 1300 i 1659, els Llobet de Sant Iscle gaudeixen del domini i l'explotació del mas Llobet. El primer Llobet conegut d'aquesta contrada ja he dit que va ser Bernat Llobet, el qual surt esmentat l'any 1300 en un debitori d'ordi entre Berenguer de Frigola i Ramon Cabot, pagesos de Cerdanyola.¹⁰ Cal destacar el pas d'avis a néts de l'antropònim Joan, que trobem en tots els hereus, de la segona, quarta, sisena i vuitena generació.

A la segona meitat del XVII, el mas passa a ser propietat de Jeroni de Magarola, primer, i de la Companyia de Jesús, després. Tanmateix, els Llobet continuen establerts a les Feixes, com a masovers, mitgers, treballadors, hostalers, etc., i també dispersos per Cerdanyola, Ripollet i Montcada, llocs on els trobem documentats al llarg del segle XVIII. A l'administració de Sant Isidre i Sant Llop, confraria pagesa de Cerdanyola,¹¹ van ser nomenats administradors Josep Llobet (1734), Pere Llobet (1745) i Isidre Llobet (1748).

Cal deixar constància, aquí, d'un aspecte interessant en relació amb els cognoms. Hom troba que l'home manté sempre el cognom patern, però no pas la dona. Durant els segles XVII i XVIII, la dona arriba al matrimoni sempre amb el cognom patern, però quan es casa el perd i pren el del seu marit, que de vegades feminitza com a Llobeta (de Llobet), Castanyera (de Castanyer), Ferrera (de Ferrer), etc. En el cas de les vídues hem vist que, en un segon casament, l'esposa perd el cognom del primer marit i pren el del segon. Aquest ha estat el cas de Rafaela (1487) i de Paula (1546).

Entre els anys 1439 i 1659 hi ha hagut set generacions de Llobet, la qual cosa significa uns 31 anys de mitjana en el reemplaçament d'una generació per la següent, fet que entra dins del que era normal a la contrada i que fluctuava entre els 31 i els 37 anys, segons hem pogut comprovar en un altre treball.¹² En el cas dels Ferrer i els Tiana, de la mateixa parròquia, el període mitjà de reemplaçament generacional també era de 31 anys.

Poques dades hem assolit sobre el nombre de fills dels Llobet. Només a la quarta generació hem pogut disposar de dades interessants. Fou Salvador Llobet qui tenia, a les acaballes del XV, quatre fills vius, l'hereu Joan i tres noies: Càndia, Eulàlia i Bartomeva.¹³ Per un altre treball sobre aquesta parròquia, sabem que els Ferrer tenien entre cinc i vuit fills per parella i que els Pi en tenien cinc. Menys de cinc fills per família no era habitual.¹⁴

A la demografia de l'Antic Règim era molt normal que, quan una parella es casava, algun dels pares ja fos mort. El

més habitual era que, dels quatre progenitors possibles, en el moment del casament només n'hi hagués dos de vius. El més rar era que els quatre fossin vius o que els quatre fossin difunts.

Hi havia abundància de vídues i, encara que no totes es tornaven a casar, sovint hi havia matrimonis de pagesos solters amb vídues. De vegades, amb vídues amb algun fill menor al seu càrrec. En el cas dels Llobet, hem pogut constatar tres d'aquestes noces, una al segle XV i dues al XVI.

De l'any 1487 tenim constància documental que Salvador Llobet, hereu del mas Llobet, ja difunt aquell any, s'havia casat amb Rafaela, vídua.¹⁵ No hem pogut esbrinar si Salvador també era vidu o solter. Sospitem que era vidu, ja que en aquells anys se li van anar casant els quatre fills coneguts.

De l'any 1548 hem conegut el casament de Joan Llobet, hereu, fill de Vicenç i Caterina, amb Paula, d'Aiguafreda, vídua de Joan Coll, també de Sant Iscle i amb una filla menor d'edat. Paula aportava un dot de 60 lliures.¹⁶ De l'any 1553 coneixem el casament de Vicenç Llobet, germà de Joan, amb Joana, de l'Hospitalet, vídua de Jaume Vilar, també de l'Hospitalet, i amb una filla de dos anys anomenada Paula.¹⁷

Els dots aportats al matrimoni dins dels Llobet fluctuaven entre 20 i 30 lliures a les acaballes del XV i entre 60 i 120 lliures a mitjan segle XVI i corresponien als dots normals que feien en aquestes contrades les famílies pageses en el moment de signar els pactes matrimonials entre algun de llurs fills. Els segles XVII i XVIII els dots variaven entre les 25 i les 300 lliures; els de menys de 50 lliures corresponien a famílies pageses de pocs recursos, mentre que, en el cas de les famílies benestants, els dots eren de 100 a 300 lliures.¹⁸

Als temps moderns, la mobilitat vallesana fou notòria, amb desplaçaments de fins a 30 i 40 quilòmetres del lloc de procedència i amb una aportació d'immigrants occitans, al segle XVI, gens menyspreable. La contrada de les Feixes no era aliena a aquests trets comuns de mobilitat demogràfica.

Els Llobet de Sant Iscle van tenir una mobilitat molt menor, ja que es van escampar vers els termes veïns de Cerdanyola, Ripollet i Montcada, però també noies i noies Llobet van casar-se amb noies i nois de procedència comarcal, no tan immediata, com ho proven els casos de Càndia Llobet, que va casar-se l'any 1487 amb Salm Pelegrí, de Riells; d'Eulàlia Llobet, que va casar-se l'any 1488 amb Jaume Esteve, de Castellbisbal; de Joan Llobet, hereu, que va casar-se l'any 1546 amb Paula, d'Aiguafreda; de Vicenç Llobet, germà de Joan, que va casar-se l'any 1553 amb Joana, natural de Barberà i resident a l'Hospitalet de resultes d'un primer matrimoni; d'Antiga Llobeta, que va contraure noces l'any 1554 amb Bartomeu Marata, de Polinyà; de Margarida Llobeta, germana d'Antiga, que va casar-se l'any 1560 amb Joan Arimon, de Sentmenat; i de Joan Llobet del Bosc, que va casar-se amb Gràcia, de Sabadell.

Aquests vincles familiars eren prova de les relacions intercomarcals de molts pagesos, iniciades sovint als mercats i fires de les poblacions importants, continuades

després en les festes i aplecs comunals i originades, en molts casos, per la necessitat de casar els fadrísters de les nissagues pairals. La societat rural de l'Antic Règim no era pas endogàmica i tancada al propi mas i a la comunitat local, sinó ben oberta i permeable, malgrat la institució de l'hereu, o de resultes d'aquesta.

Activitats comunals: el comú i les obrieres

Les institucions locals on els pagesos de l'Antic Règim podien mostrar llur preeminència social eren el comú, amb els càrrecs de jurats i síndics, i les obrieres de la parròquia i de les diverses confraries parroquials, amb els càrrecs d'obers i clavaris.

Poc podem dir sobre els jurats i els síndics de les Feixes, ja que els documents notariais consultats han estat força impermeables en aquest sentit i només hem disposat d'informació d'interès sobre el comú de Sant Martí. Tanmateix, l'any 1623, en una convocatòria del *Consilio Generali singularium Termini Sti. Martialis*, hem vist que el comú de Sant Marçal estava format per dos jurats, un per Cerdanyola (Sebastià Fatjó, dels Xiprers) i un per Sant Iscle (Antoni Cuyàs) i que, entre els vint components restants del concili, hi havia Jeroni Llobet, Domènec Artès i Feliu Pi, per Sant Iscle.¹⁹

L'obreria d'una església o parròquia era, des del segle XII, l'organisme parroquial que tenia cura de recollir les almoines, d'administrar el fons disponible per a la conservació de l'església, d'un altar, d'una confraria, etc. En general, hi havia dos obrers escollits pel poble, els quals feien costat, en aquest sentit, al rector de la parròquia. Els Llobet, com una de les nissagues pairals més antigues de la contrada, van gaudir d'una important representativitat en l'administració parroquial de Sant Iscle.

En aquest sentit, podem veure més d'un Llobet que va actuar com a obrer de Sant Iscle: Vicenç Llobet (1509 i 1523),²⁰ i Francesc Llobet (1593). El càrrec de clavari, similar al de tresorer, va ser ocupat també per un altre Vicenç Llobet (1561). Joan Llobet donava l'any 1504 un sou per a una missa d'aniversari a la capella de la Mare de Déu de les Feixes.²¹

L'any 1588 Gràcia Llobeta i Jaume Llobet, mare i fill, signaven una fermança en reconeixement d'un deute de 16 lliures del "bassí de la hobra de dita iglesia, prestades graciosament".²² Sembla com si les dificultats econòmiques d'aquest mas, iniciades vers 1576, haguessin tingut repercussió en la bona administració com a obrer per part del llavors ja difunt Joan Llobet del Bosc, espòs de Gràcia. L'any 1593, Simeó Oller i Jaume Llobet eren els obrers de Sant Iscle i "hobriren la caixa en presentia (de Sebastià Mauri, rector sortint, i d'Antic Coll) y de aquella traguieren los dines de dita hobra". La quantitat que hi havia era de 147 lliures.²³

Tanmateix, sembla que aquestes dificultats econòmiques no eren exclusives de la família Llobet sinó que afectaven bona part de la pagesia de la contrada, com podem deduir de la visita pastoral de 1597, quan el visitador, davant del fet que els llibres de comptes de la parròquia no eren al dia, va manar a Jaume Llobet, Pau Sala, Joan Puig, Antic Canadell i Salvador Ubach que regularitzessin les quantitats

que mancaven en un termini màxim de dos mesos, sota pena de tres lliures.²⁴

Els Llobet, ramaders (1580-1601)

Entre les principals activitats d'aprofitament del bosc dutes a terme pels pagesos de les Feixes, a més de la replega de productes boscos i de l'explotació de la llenya, va sobresortir, entre els segles XVI i XVII, l'activitat ramadera, amb nombrosos ramats de xais i de cabres, principalment destinats a les carnisseries properes de Cerdanyola, Ripollet, Montcada i Sant Cugat. Era una mena d'associació entre carnisser i pagès²⁵ força útil per a ambdues parts. Els Llobet es van afegir a aquesta activitat com a complement econòmic de la bàsica, que era l'agrícola.

L'any 1580 Joan Llobet del Bosc arrendava tres vaques a mitges a Agustí Canaletes, que havien costat a Canaletes la quantitat de 39 lliures.²⁶ L'infortunat any de 1585, Gràcia Llobeta arrendava a mitges a Josep Bover, pastor de cabres de Sant Iscle, un ramat de 142 cabres i un boc, avaluats en 29 sous cada cabra i un dobló el boc.²⁷

L'any 1595 Jaume Llobet i Esteve Llobateres, de Ripollet, signen un acord segons el qual el segon donava a mitges al primer sis godalls de la seva propietat, tres mascles i tres femelles.²⁸ L'any 1601 Joan Llobet i Jaume Vilar, gendre seu, signen a mitges dos nous pactes amb Esteve Llobateres, l'un per dues vaques i un vedell i l'altre per 70 cabres. El propietari dels animals seria sempre en Llobateres i en el primer acord els receptors de les bèsties havien de pagar 30 lliures al propietari; en el segon acord, sense termini de temps, han de pagar 102 lliures.²⁹

L'endeutament de la finca (1560-1623)

Joan Llobet, l'hereu, i la seva esposa Paula, casats l'any 1546, havien mort l'any 1560 quan encara llurs fills, Margarida i no sabem si algun o alguna més, eren menors d'edat. Les solidaritats camperoles, en aquests casos, obligaven a fer pinya entre els familiars directes i els pagesos propers per mantenir el patrimoni del futur hereu i salvar la continuïtat de la masia. En aquest cas, els tutors i curadors dels pubills Llobet van ser Vicenç Llobet, oncle d'ells i germà del pare, establert a Sant Iscle; Rafael Llobet, pagès de Ripollet i possiblement familiar directe, i Rafael Tiana, pagès de Cerdanyola. Tots plegats, fent pinya, van tenir cura de mantenir el patrimoni dels pubills.³⁰

Els problemes econòmics del mas Llobet van començar amb necessitats bàsiques tan elementals com la compra del gra per a la sembra, d'animals domèstics i del vi per a la casa, així com amb el lloguer de diverses peces de terra. Van ser un seguit d'anys amb dificultats cada cop més insuperables, que portarien a curt termini a la desfeta de la vella casa pairal.

L'any 1576 Joan Llobet signa un debitori a favor de Pere i Francesc Abelló, de Barcelona, per 18 lliures, que era l'import de 6 quarteres de forment, i per 40 sous, que era l'import de 6 quarteres de vi negre.³¹ L'any 1580 Joan Llobet tornava a signar un debitori, ara a Agustí Canaletes, per 60 lliures, import de 6 quarteres de blat i 6 quarteres d'ordi.³²

L'any 1581, Joan Llobet arrendava per tres anys a Salvador Cuyàs, també pagès de Sant Iscle, "tota la mia casa y

heretat" pel preu de 55 lliures i es reservava per a ell només "la vinya, tant vella com mallola, ab los avellaners que són per la canal de la vinya".³³ Joan Llobet devia tenir dificultats econòmiques, ja que l'any 1582 lloga al mateix Salvador Cuyàs, per dos anys i 38 lliures, tres peces de terra situades a Canaletes. El lloguer havia de ser pagat en dues anualitats de 19 lliures cadascuna, el dia 1 d'agost, festa de Sant Pere i Sant Feliu.³⁴

L'any 1584 Joan Llobet signava un nou debitori, ara a favor d'Antoni Pi, de Cerdanyola, per 8 lliures, import d'una somera que li havia comprat.³⁵ El mes de maig d'aquell any Joan Llobet ja era difunt i la seva vídua, Gràcia Llobeta, filla de Maurici Murtra i d'Antònia, de Sabadell, signava un debitori a favor de Salvador Cuyàs, per 42 ducats i 4 sous, import de dos bous que li havia comprat.³⁶

L'any 1585 va ser un altre moment greu per a la continuïtat de Can Llobet, en desaparèixer Joan Llobet del Bosc i quedar la seva vídua, Gràcia, sola i amb els fills menors d'edat. En aquest cas, l'ajut va venir per la família de Gràcia. Un dels seus germans, Pere Pau Murtra, pagès de Sabadell, que l'any 1579 ja estava establert a les Feixes, va ajudar la germana.

El fet de trobar-se sola, sense marit i amb fills menors, va portar Gràcia a la necessitat de llogar una part de les terres. Aquell mateix any, en companyia de Pere Pau Murtra, llogava al bracer Joan Vergés la peça de terra dita del Camp del Pou, per tres anys i al preu de 10 sous, que va cobrar per endavant; i un tros de camp, situat a Canaletes, per un any. Aquest camp era el que dos anys abans havia llogat el seu marit a Salvador Cuyàs. Per aquest lloguer no cobrava cap quantitat de diners sinó que demanava que en Cuyàs posés tota la llavor de sembradura, que el conreés, el sembrés i l'ajudés a segar i a batre, sense cobrar res, a canvi de fer-li la dispesa.³⁷ L'any 1585 Gràcia Llobeta signava un nou debitori, ara a favor de Salvador Cuyàs, per 26 ducats, import de la compra de dues mules.³⁸

Aquest mateix any trobem documentats uns altres Llobet a Sant Iscle, probablement parents dels anteriors. Eren Joana Llobet, vídua de Joan Llobet, la qual reconeixia deure a Joan Verger la quantitat de 6 lliures i 13 sous, producte d'un camp que aquest els havia llogat, per tres anys i per a dos esplets o collites.³⁹

Les dificultats econòmiques de la família Llobet i d'altres camperols de la contrada resten paleses els anys 1588 i 1593, amb la utilització dels diners de l'obreria de Sant Iscle per atendre necessitats particulars, com s'ha recollit a l'apartat dedicat a l'obreria. L'any 1590 (8 d'abril) Gràcia Llobeta i Jaume Llobet, mare i fill, signaven un debitori a favor de Jaume Carner, de Sant Iscle, per 17 lliures, import de la compra d'un rossí, la qual accepten pagar el proper "dia de la festa de Santa Margarida".⁴⁰

L'any 1592 (8 de juny) Gràcia (Engràcia) Llobeta i Jaume Llobet, mare i fill, reconeixen deure a Sanxo Faragueras, "traginer, treballador habitant en casa de dita Llobeta", la quantitat de 62 lliures, import del blat que li havien comprat, les quals prometen tornar en un termini de poc més de tres mesos, abans de la festa de Sant Miquel.⁴¹

L'any 1595 Gràcia Llobeta, encara que viva, ja no signa els documents en primer lloc, davant del fill, i comencem a

trobar en Jaume, fill i hereu, signant documents sense la signatura de la mare. Aquell mateix any un altre Joan Llobet (no sabem si germà o fill de Jaume) reconeixia deure a Joan Vergés, pagès de Sant Iscle, la quantitat de 5 lliures, import d'un bou de sis anys i de pèl negre que li havia comprat.⁴² Promet pagar-les-hi en dues meitats, l'una per Pasqua (26 de març) i l'altra per la Mare de Déu d'agost.

Aquell mateix any de 1595, el 10 de desembre, Jaume Llobet acordava amb Simeó Roca, treballador i habitant a Sant Iscle, que aquest pogués endur-se'n la llenya d'un tros de bosc, al llarg de tot l'any de 1596, a canvi de 86 lliures, pagadores en quatre terminis, els tres primers al llarg de 1596 (20 lliures per la Mare de Déu de març, 20 més per Sant Joan, al juny, i 20 més per Sant Miquel, al setembre) i la darrera (de 26 lliures) el dia de Cap d'Any de 1597.⁴³

L'any 1596 Jaume Llobet i sa mare, Engràcia, signen un debitori a favor d'Esteve Llobateres, pagès de Ripollet, per 15 lliures i 5 sous, import de 6 quarteres i mitja de forment que li havien comprat. Era el 18 de setembre i prometien pagar-les abans del Carnestoltes proper.⁴⁴ El 22 de novembre del 1597 novament Engràcia Llobeta i el seu fill Jaume signaven un debitori a favor d'Esteve Llobateres, aquesta vegada per 14 lliures i 6 sous, import de 5 quarteres i mitja de forment de llavor. També ara es comprometien a pagar-les abans del Carnestoltes.⁴⁵

L'any 1600 (8 de setembre) Jaume Llobet reconeixia deure a Simeó Roca, fadrí i treballador, habitant a Sant Iscle, la quantitat de 67 lliures i 11 sous, import de 30 quarteres de civada, 5 quarteres de forment i vuit godalls. Es comprometia a pagar-ho tot en dues meitats, la primera el dia de Sant Miquel, al setembre, i la segona el dia de la Mare de Déu de febrer.⁴⁶

L'any 1601 (8 de juliol) la Cúria del castell de Sant Marçal va fer empara a favor d'Antic Coll, de Sant Iscle, per les garbes de forment o altre gra que hi havia a les terres i possessions de Jaume Llobet.⁴⁷ L'any 1601 (30 de novembre) Jaume Llobet signava un debitori a favor de Guillem Squerrer, pagès de Sant Iscle, per 13 lliures, 2 quarteres de forment i una quartera de faves, que aquest li havia deixat "graciosament". Promet tornar els diners abans del dia de Santa Margarida, del mes següent, mentre que tornaria els del blat i les faves després de la collita del "camp de les oliveres", vora el torrent.⁴⁸ Com sigui que Jaume Llobet no tenia altres recursos, va decidir donar a mitges a Guillem Squerrer l'esmentat camp de les oliveres i, després de la collita, ja li tornaria les quantitats deixades.⁴⁹

L'any 1602 (26 de juny) la Cúria torna a intervenir, ara per apartar una part de les garbes de la collita, "amb senyal de la creu [+]", a instància de Joan Malaubert, bergant.⁵⁰ De nou la Cúria va haver de pronunciar-se l'any 1605 (11 de gener), a instància dels obrers de Sant Iscle, que exigien el pagament de 8 lliures corresponents a dues pensions de censal. La institució senyorial va exigir el dit pagament a Jaume Llobet i a Gràcia, sa mare, i els va fixar un termini màxim de deu dies.⁵¹

El 9 de gener de 1606 el batlle de Sant Marçal, Joan Coll, a instància de Joan Vernet, arrendador dels rèdits del Monestir de Sant Cugat, a qui Jaume Llobet devia 4 lliures, fa inventari dels béns del mas Llobet i pren com a penyora

La vall de Canaletes, immediata a la de can Codina, també al Collserola.

una part del modest aixovar de roba de la casa. Tot això, en presència d'Engràcia Llobeta, mare de Jaume, i de Simó Roca i Guillem Roca, bracers habitants al mas. L'any 1611 (26 de juny) continuaven intervingudes "totes y qualsevol garbes de qualsevol gènere de blat y altres grans que de present estan en la heretat y terres del mas Llobet". No hi havia forma de redreçar les dificultats del mas.

Novament Jaume Llobet havia de comprar blat sense poder-lo pagar. Fou l'any 1615 (28 d'octubre), quan, per la compra de 5 quarteres de forment, va reconèixer deure al monestir la quantitat d'11 lliures, a raó de 44 sous la quartera. L'any següent (17 d'abril) Jaume Llobet necessitava comprar ordi i tornava a endeutar-se, ara amb Francesc Villar, pagès de Sant Cugat, a qui compra 4 quarteres d'ordi, a raó de 38 sous la quartera i per un import total de 7 lliures i 12 sous. Es comprometia a tornar-ho tot en dos mesos, per la festa de Sant Joan.

El 14 de març de 1620, la Cúria de Sant Marçal va manar a Jaume Llobet que pagués, en un termini màxim de 10 dies, l'import d'unes lletres impagades (revocades), més les despeses generades; tot plegat pujava a 13 lliures. Les lletres havien estat emeses per Pere Pau Codina, mercader i ciutadà de Barcelona. El 26 d'agost del mateix any, la Cúria havia d'intervenir de nou per manar a Jaume Llobet que pagués les 20 lliures que devia a Miquel Figueras, negociant i ciutadà de Barcelona, de resultes de l'impagament d'unes lletres. L'any 1621 Jaume Llobet i el seu fill Jeroni tornaven a comprar gra a Francesc Vilar, ara 4 quarteres de forment, a raó de 40 sous la quartera i amb un import total de 8 lliures, les quals prometia pagar més endavant.

La situació econòmica del mas Llobet devia ser molt greu l'any 1623, quan Jaume Llobet es trobava absent de casa seva, sense atendre les seves obligacions i amb un plet incoat per Pere Segura, de Barcelona. Per absència seva, embarquen les propietats a Margarida Llobet, la seva esposa. El batlle de Sant Marçal, Pere Joan Costa, acompanyat del nunci, Àngel Riambau, es va personar al mas Llobet i davant Margarida Llobeta, esposa de Jaume Llobet, absent, van requerir el pagament de les 25 lliures que devien, segons

lletres no pagades. Margarida va respondre que no disposava de diners i va acceptar que fessin inventari dels béns del seu marit. Les autoritats van prendre set nodrissos i una verrana, que van ser duts al castell, on es van vendre. Com sigui que Jaume Llobet continuava sense aparèixer ni pagar el deute, la Cúria del castell decideix, dies més tard, inventariar una part important del patrimoni domèstic, com ara els estris, roba i mobles, els quals foren venuts al mateix castell.

La venda d'aquesta roba puja a 9 lliures i 19 sous. Ens dóna idea de com havien de ser aquestes vendes dels aixovars embargats, fetes al mateix castell del senyor, el fet que eren comprats pràcticament pels funcionaris de la Cúria i pels mossos i els criats dels senyors del castell.

Cal veure aquestes dificultats econòmiques com un endeutament perllongat i sense solució. Jaume Llobet no sap trobar remei a la penúria econòmica d'una finca agrícola no gaire rica, amb un fort predomini de l'erm i del bosc improductiu, i se'l troba sempre lligat per empires, censals i empenyoraments, amb una mancança notòria de disponibilitats dineràries per subvenir a les necessitats normals d'una casa de pagès, com ara el gra per a la sembra, els animals de llaurar, etc.

De propietaris a treballadors: la dispersió dels Llobet al segle XVIII

L'any 1561 Vicenç Llobet, germà de l'hereu Joan, treballava de pagès al mas Bruguera de Sant Iscle, pertanyent a Montcada. Joan Llobet, germà de l'hereu Jaume, travessava una molt mala situació econòmica l'any 1601, quan havia deixat de pagar un censal subscrit l'any 1579 al rector Jobert, de Sant Quirze de Terrassa, amb una pensió anual de 30 sous, i la Cúria del Castell de Sant Marçal va enviar-li un manament el 23 de juny perquè pagués sense dilació, en un termini màxim de deu dies, els esmentats 30 sous. Sembla que en Llobet no va pagar, ja que el 6 de juliol es feia un nou manament, que ara li donava un termini de cinc dies.

Jeroni Llobet, un altre germà de l'hereu Jaume Llobet, treballava terres de la parròquia, a mitges, segons consta en un document de la Cúria del castell corresponent a 1620: "en las terras de la Rectoria ahont està dit Llobet, mitjer". L'any 1615, per poder comprar 4 quarteres de forment, Jeroni Llobet va haver de signar un debitori a favor del monestir de Sant Cugat, per un import de 7 lliures i 4 sous, a raó de 36 sous la quartera. Prometia tornar-ho el proper dia de Sant Joan; el seu germà Jaume feia de valedor i es responsabilitzava del pagament.

El mas Llobet de Sant Iscle havia estat un dels pocs masos de les Feixes impermeable a la penetració econòmica dels nobles i ciutadans de Barcelona. Des del segle XIV, la penetració aristocràtica i burgesa dels barcelonins rics a les Feixes era un procés gradual i ininterromput, com he estudiat en un altre treball.

Can Llobet afrontava amb masies en poder de propietaris absentistes barcelonins: els masos Riera (des del 1620 en poder de Miquel Planell, assaonador de pells de Barcelona), Canaletes (des de 1301, en poder dels Fàbrega), Oriol (des de 1673 en poder de Gispert de Guimerà) i Lloses (des

del 1588 en poder de Francesc Argensola, donzell i ciutadà de Barcelona).

Entre 1659 i 1675 es produeix el final de la nissaga dels Llobet al front d'aquest mas. Bartomeu Llobet és el darrer Llobet que hem trobat documentat i Jeroni de Magarola era el propietari que l'any 1675 venia aquesta propietat als jesuïtes. En un moment encara desconegut, però posterior al 1659, el mas Llobet va passar a Jeroni de Magarola. Segurament, la causa va ser la pèrdua de la finca per part de la família Llobet. Segons les afrontacions que es donen en el document de propietat, sembla que el mas Llobet estava situat al mateix indret on avui trobem Can Codina.

En una llista de fogaters de Sant Iscle, de l'any 1744, trobem "la casa de Llobet, [que] vuy poseheixen los Padres de la Companyia de Barna". He trobat documentats al segle XVIII alguns Llobet de Cerdanyola, com ara Josep Llobet (1734), Pere Llobet (1745) i Isidre Llobet (1748), sense poder adscriure'ls clarament a cap masia, en una època en què la masia Llobet de les Feixes ja no pertanyia a aquesta família i havia estat ajuntada amb dues més, per formar el mas Codina. Era la fi del vell mas medieval, amb la pèrdua definitiva de la masia, un dels trets més distintius del camp català. La casa que havia de mantenir-se viva, generació rere generació, desapareixia ara, substituïda pel nou mas Codina.

Alguns altres Llobet, descendents de Llobet de Sant Iscle, han arribat als nostres dies com, per exemple, l'alcalde del període republicà i historiador local Jaume Mimó i Llobet (1893-1964).

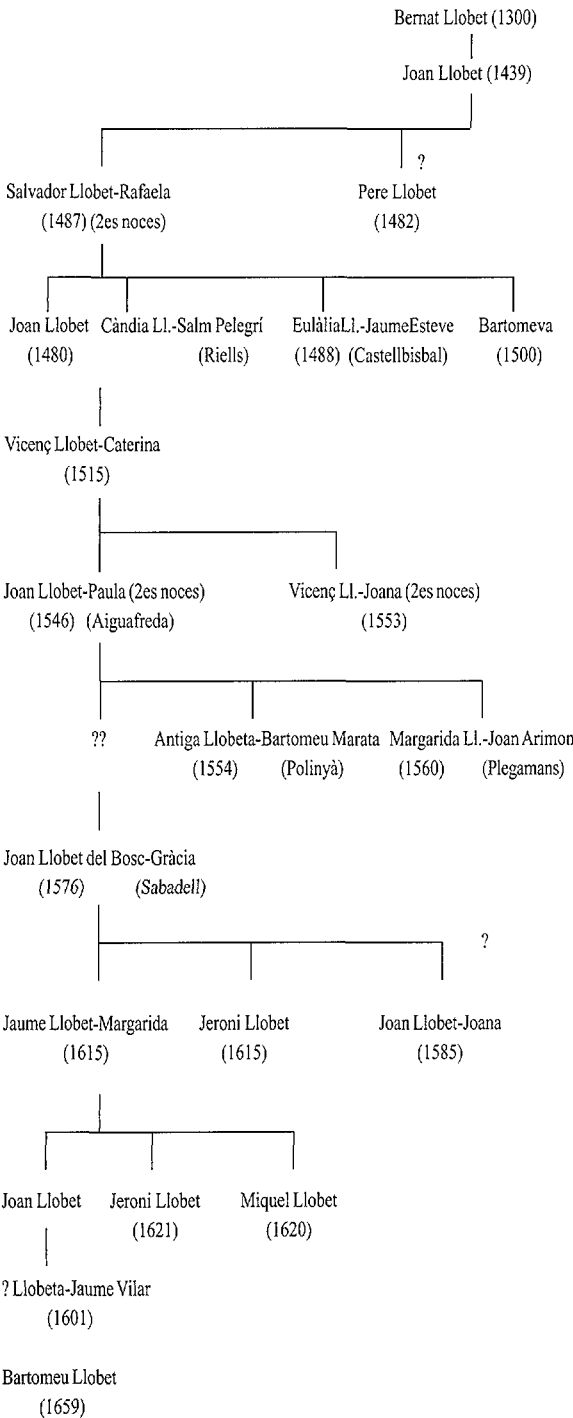
Cloenda

Poc més hem d'afegir a l'evolució històrica exposada en aquest treball sobre el mas Llobet. La seva llarga etapa d'activitat camperola, iniciada abans del XIII, a mig camí entre l'explotació agrícola, principalment bladera, i l'aprofitament del bosc, amb una certa explotació ramadera al segle XVI, la seva preeminència social i d'influència dins de la parròquia de Sant Iscle, va entrar en una crisi de gestió, a partir del 1576, la qual cosa el portarà en menys d'un segle, forçat per mancances i penúries, per deutes i entrampaments, a la venda i a la desaparició de la família Llobet com a cap d'una de les cases pairals més antigues del terme.

Les solidaritats camperoles van intentar ajudar en dues ocasions, quan el patrimoni es veié amenaçat per la mort prematura de l'hereu deixant els fills pubills, però les mancances eren tantes i els problemes tan grans que només van allargarar l'agonia de la vella masia.

Els nous amos, els jesuïtes, que eren un poder forà a la contrada, varen aplegar en pocs anys, a començaments del segle XVIII, cinc dels deu masos cerdanyolencs de Sant Iscle: els de Canaletes (1657), Oriol Sobirà (1673), Llobet (1675), Parres (abans del 1731) i Pi (abans del 1744), tots ells confrontants entre si, i d'aquesta manera van constituir un dels patrimonis més grans del terme, després del del Castell de Sant Marçal. Tanmateix, va ser un patrimoni efímer perquè l'any 1767 van ser expulsats d'Espanya i els seus béns venuts en pública subhasta.

GENEALOGIA DE LA FAMÍLIA
LLOBET DE LES FEIXES
(1300-1659)

NOTES

1. C. BATLLE, *Història de Catalunya*, 3. Barcelona: Edicions 62, p. 398.
2. Vegeu M. BARCELÓ, *Arqueologia medieval. En las afueras del "medievalismo"*. Barcelona, 1988, p. 74 i 80.
3. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). *Notarials Sant Cugat*. Pere de Ripollet i Guillem Andreu, vol. 7, f. 32v.
4. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHP). Francesc Mulnèll (1536-1572). *Capbreu original del Castell i terme de Sant Marsal*. 15 abril 1546-10 juny 1547. Arxiu Jaume Mimó (privat; citarem AJM), *Manuscrits inèdits masies Canaletes i Codina*.
5. C. BATLLE, *op. cit.*, p. 384.
6. E. SERRA, *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Barcelona, 1988, p. 181.
7. R. CONGOST, *Els propietaris i els altres*. Vic: Eumo, 1990, p. 33 i 34.
8. AHP. Bartomeu Agell. *Capibrevium reddituum et iurium Castri Sancti Marcialis, sive Marçal* (1441).
9. AJM. *Manuscrits masies Canaletes i Codina*.
10. ACA. *Notarials de Sant Cugat*. Pere de Ripollet i Guillem Andreu, vol. 7, f. 32v.
11. M. SÁNCHEZ, *La Cerdanyola Moderna*. Cerdanyola, 1982, p. 144.
12. M. SÁNCHEZ, "Sant Iscle de les Feixes: Història d'una parròquia de muntanya (segles X-XIX)", dins *Mil·lenari de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes*. Barcelona: Viena, 1995, p. 79.
13. Arxiu Històric Comarcal de Terrassa (AHCT). Notari Bartomeu Amat, *Manual primer per autoritat règia*, f. 41v.
14. M. SÁNCHEZ, "Sant Iscle de les Feixes", citat, p. 79.
15. AHCT. Notari Jacme Gili (1452-92), *Tercium Manuale auctoritate regia, 1482-1489*, f. 100 i 125v.
16. Arxiu de la Parròquia de Santa Engràcia de Montcada i Reixac (APSEM). *Manual de 1486-1548*, f. 184, 191.
17. Arxiu Històric de Sabadell (AHS). *Anònims s. XVI*, E36 núm. 23.
18. M. SÁNCHEZ, *La Cerdanyola Moderna*. Cerdanyola, 1982, p. 25; i "La família rural al Vallès (XVII-XVIII)": *L'Avenç*, 66, 1983.
19. AHS. Arxiu Corts Senyoriales. Cerdanyola del Vallès, capsa 1, 1547-1672, Llibre de la Cúria de St. Marçal de Cerdanyola, 1618-1672, f. 44.
20. APSEM. *Manual de 1486-1548*, f. 22-23.
21. Institut Municipal d'Història de Barcelona. Arxiu Històric (IMHB). *Paperetes de mossèn Josep Mas*.
22. APSEM. *Manual de 1560-1645*, f. 109.
23. APSEM. *Ibidem*, f. 129.
24. Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB). *Visites Pastorals*, v. 53, f. 663.
25. C. BATLLE, *Op. cit.*, p. 294.
26. APSEM. *Manual de 1560-1645*, f. 38.
27. APSEM. *Ibidem*, f. 82.
28. APSEM. *Ibidem*, f. 138.
29. APSEM. *Ibidem*, f. 170.
30. AHS. *Anònims s. XVI*, E37 núm. 1-41.
31. APSEM. *Manual de 1560-1645*, f. 19.
32. APSEM. *Ibidem*, f. 38.
33. APSEM. *Ibidem*, f. 39.
34. APSEM. *Ibidem*, f. 62.
35. APSEM. *Ibidem*, f. 73.
36. APSEM. *Ibidem*, f. 76.
37. APSEM. *Ibidem*, f. 77.
38. APSEM. *Ibidem*, f. 80.
39. APSEM. *Ibidem*, f. 81.
40. APSEM. *Ibidem*, f. 114.
41. APSEM. *Ibidem*, f. 123.
42. APSEM. *Ibidem*, f. 138.
43. APSEM. *Ibidem*, f. 143.
44. APSEM. *Ibidem*, f. 146.
45. APSEM. *Ibidem*, f. 151.
46. APSEM. *Ibidem*, f. 164.
47. Arxiu Històric de la Parròquia de Sant Pere d'Octavià. Sant Cugat del Vallès (AHPSP). *Liber Curie castri Sti. Martialis* (1600-14), f. 8.
48. APSEM. *Manual de 1560-1645*, f. 170.
49. APSEM. *Ibidem*, f. 171.
50. AHPSP. *Liber Curie castri Sti. Martialis* (1600-14), f. 15v.
51. AHPSP. *Ibidem*, f. 32.